

SLAVEN BERTOŠA,
*OSEBUJNO MJESTO AUSTRIJSKE ISTRE:
LUPOGLAVSKI KRAJ U SREDNJEM I NOVOM VIJEKU,*

Srednja Europa, Zagreb, 2011., 257 str.

Rano novovjekovlje bogate i turbulentne istarske povijesti svakako je u historiografiji obogaćeno temeljitim istraživanjima plodnoga historika Slavena Bertoše, diplomiranoga povjesničara na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i na Facoltà di Lettere e Filosofia na Università degli Studi "Ca' Foscari" u Veneciji, magistra i doktora znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. S. Bertoša danas djeluje pri Odjelu za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli kao redoviti sveučilišni profesor. Njegovo istraživanje i zavidna plodna znanstvena produkcija odnose se prije svega na gospodarske i društvene prilike u pulskoj komuni od početka do polovice XVII. stoljeća, na društvene, demografske i etničke promjene, primjerice same Pule u XVII. i XVIII. stoljeću. Temeljno područje njegova znanstvenog interesa odnosi se općenito i na istraživanje gospodarskih, društvenih, etničkih, vjerskih, a posebice migracijskih i kolonizacijskih prilika u Istri i na Kvarneru u srednjem i novom vijeku (XI. – XIX. stoljeće). A rezultate je objavljivao i u nekoliko znanstvenih projekata.

Svoja otkrivanja života u nekoliko stoljeća udaljenome vremenu temelji na izvorima iz mnogobrojnih bibliotečnih i arhivskih fondova u Hrvatskoj – u Arhivu HAZU u Zagrebu, u državnim arhivima u Rijeci i Pazinu, u Sveučilišnoj knjižnici u Puli itd., kao i u Italiji – u Veneciji, Trstu, Udinama, Napulju, Ankoni itd.

Godine 2007. za svoj je rad primio Nagradu Zaklade Sveučilišta u Rijeci za područje društvenih i humanističkih znanosti, za posebne zasluge u znanstvenoistraživačkom i nastavnom radu te u javnoj djelatnosti usmjerenoj promicanju, širenju i primjeni rezultata znanstvenoistraživačke djelatnosti.

U novije vrijeme publicirao je knjigu *Osebujno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*. Riječ je o prostoru sjeveroistočne Istre na kojemu je nekoć postojala Lupoglavska gospoštija i njezina pripadajuća mjesta – kaštel Lupoglav te sela Dolenja i Gorenja Vas, Semić i Lesiščina, odnosno okolna naselja prema istoku i jugoistoku – Brest, Vranja, Boljun i Učka, koja su u upravnom smi-

slu ulazila pod vlast pazinskoga kneza. To je područje do recentnih dana, u historiografskome smislu, bilo na rubu zanimanja, stoga je knjiga dr. S. Bertoše, obrađena suvremenim znanstvenim pristupom i metodama, velik doprinos poznavanju prošle zbilje toga prostora. Ujedno je i važan moment lakšega istraživanja ostalim zainteresiranima za prošlu zbilju toga prostora. Ono što svakako valja istaknuti jesu autorov osobni obilazak terena koji obrađuje, a kao rezultat su toga i brojni slikovni prilozi iz prve ruke. Sadržajno, knjiga je nakon predgovora podijeljena u trinaest cjelina. Prvo poglavlje započinje temeljitim pregledom literature o lupoglavskome kraju. Naslovi su navedeni prema kronološkome redosljedu, i to pregled starije historiografije do 1945. godine, novije historiografije do 1991. godine i suvremene historiografije od devedesetih godina naovamo. I ovom prigodom do izražaja dolazi znanstvena temeljitost dr. S. Bertoše te njegova spremnost za pomoć ostalim istraživačima prostora koji obrađuje. Naime, u bilješkama daje pune reference svakoga navedenog djela, dok su imena svih navedenih autora otisnuta bold slovima, čime se dobiva na preglednosti. Uz to, bilješke sadrže i reference u kojima je moguće pronaći dodatne informacije o svakome od spomenutih autora.

Iduće poglavlje, *Teme iz srednjovjekovne i novovjekovne prošlosti*, podijeljeno je u dvije cjeline. U prvoj je dan prikaz Općine Lupoglav, i to prema administrativnoj pripadnosti, geografskome položaju, broju stanovnika, crkvenoj pripadnosti i određenju samog područja u odnosu na povijesni razvitak naselja. Tu je dan i uvid u vlastodržce tamošnjega kaštela te krucijalnih podataka na koje možemo naići u vrelima.

U trećemu poglavlju, *Lupoglavska buna 1847. godine*, dani su podaci o razlozima pokretanja pobune seljaka, o njezinim realizatorima i fazama, kao i njezinu završetku.

Bazu za iduća dva poglavlja autor je našao u krucijalnome izvoru za obrađeno područje onoga doba. Riječ je o spisu talijanskoga povjesničara Istre – Camilla de Franceschija, pod naslovom *I castelli della Val d' Arsa*, u prijevodu: *Kašteli Raške doline*.

I iduće se poglavlje, *Camillo De Franceschi i njegov opis područja Boljuna i Vranje*, oslanja na spomenuto djelo donoseći opsežan pregled povijesti navedenoga područja.

U poglavlju *Migracijski kontakti Lupoglava, Boljuna, Vranje i Učke s Pulom (XVII.–XIX. stoljeće)* autor je – služeći se pulskim matičnim knjigama rođenih, vjenčanih i umrlih te popisa krizmanika – istražio broj doseljenika u Pulu iz naselja spomenutih u naslovu poglavlja, i to za period od 1613. do 1817. godine. Uz to, dan je i cjelovit popis svih doseljenika, prema navođenju u izvorima.

Podaci pronađeni u Državnome arhivu u Veneciji, točnije – u dvadesetak ta-
mošnjih dokumenata, temelj su za stvaranje vjernije slike pljačke lupoglavskog
kaštela i procesa koji se vodio još godinama nakon njega, vezano uz mletačku
odštetu opljačkanim austrijskim podanicima. Na kraj toga poglavlja, naslovljenog
Mletačka pljačka kaštela Lupoglava, autor je uvrstio prijepis sedamnaest uporabljenih
dokumenata.

U idućemu poglavlju obrađena je *Prodaja lupoglavskog kaštela (1895.)*. Uz u pret-
hodnome poglavlju naveden način obrade, ovdje je autor za tisak pripremio i fak-
simil dokumenta o prodaji, kao i popratnih crteža lupoglavskoga kaštela koji su
njemu bili priloženi.

U devetome poglavlju na red su došle *Prometne prilike na Lupoglavštini i Boljun-
štini u XIX. stoljeću*, kojima su kao podloga poslužile topografska skica okruga Bu-
zet iz 1868., nacrt ceste preko Učke te topografska skica prometnoga pravca Buzet,
Roč, Lupoglav, Vranja iz 1868. godine. U nastavku su objavljena sva tri priloga.

Autor potom donosi *Crstice iz prošlosti Učke*, pozabavivši se značenjem u naslo-
vu spomenutoga planinskog masiva tijekom povijesti.

U preostalim poglavljima na identičan način pristupa povijesnome pregledu
ostatka lupoglavskoga kraja, odnosno naseljima Brest, Semić te zaseocima Lesi-
ščina. Tako, nakon općega uvodnog dijela i osvrtu na prapovijesno razdoblje, upo-
znaje čitatelje sa srednjim i novim vijekom navedenih prostora, a pozabavio se i
ratovima koji su zahvatili te krajeve, problemima oko spornih područja na tzv.
diferencijama, odnosno uz granicu austrijskoga i mletačkog dijela Istre. Zaključke
donosi na temelju podataka matičnih knjiga te urbara i urbarijalnih podavanja. U
cjelini *Prošlost Bresta pod Učkom* daje i opis pećina u okolici sela, potkrijepivši ih
fotografijama, crtežima i presjecima pojedinih spilja. Slijede poglavlja *Selo Semić u
srednjem i novom vijeku* te *Iz prošlosti Lesišćine*.

Na kraj knjige uvršten je popis izvora i literature, tri prijevoda sažetaka na
talijanski, engleski i njemački jezik te kazalo zemljopisnih naziva i kazalo osobnih
imena. Tu je i bilješka o piscu.

Knjiga dr. Slavena Bertoše na izvrstan način otklanja znanstvenu zapostavlje-
nost u istraživanjima sjeveroistočnih krajeva Istre upotpunjujući mozaik cjeloku-
pne istarske povijesti. Služeći se dosadašnjim spoznajama hrvatskih, talijanskih i
inih – u prvome redu – povjesničara, ona je važan znanstveni monografski materijal
za temeljito poznavanje obrađenih krajeva. Valja istaknuti i slikovne priloge ko-
jima je knjiga obogaćena, a napose autorove terenske obilaske navedenih krajeva.